

YABANCILARIN SINIR DIŞI EDİLMESİ

I- GİRİŞ

Ülkemizin göç yolları üzerinde bulunması, çevre ülkelerin bazılarında iç karışıklıkların bulunması, ekonomik, sosyal, kültürel nedenlerin kimi insanları zorlaması nedenleriyle, yabancılar Türkiye'ye yasal ve yasa dışı yollarla gelmekte, çalışmaktadır. İşte bu yasa dışı yollarla ülkemize girenlerin ya da yasal yollarla ülkemizde bulunmakla birlikte kendilerine tanınan sınırlar aşması, tutum ve davranışlarının kamu düzenini bozması halinde yabancılar sınır dışı edilmektedir.

En genel şekliyle sınır dışı edilme, bir ülkede bulunan yabancıların, kamu düzeninin korunması gibi çeşitli gerekçelerle, ülkesinde bulunduğu devlet tarafından ülkesel egemenliğine dayanarak, isteği olmadan ülke dışına çıkarılmasıdır. Bu yetki, devletlerin kendilerini çeşitli tehlikelerden koruyabilmeleri amacıyla uluslararası hukukça da kabul edilmiş bir durumdur[1].

II- SINIR DIŞI ETME NEDENLERİ VE SONUÇLARI

Her devlet, emniyetini ve genel nizamını bozmak isteyenleri ve bozanları ülkelerinde bulundurmama ve onları ülkesinden çıkarma hakkına sahiptir. Bu aynı zamanda devletlerin egemen olmalarının da bir gereğidir[2]. Sınır dışı etmede temel kural, vatandaş sınır dışı edilemez. Bu anlamda sınır dışı edilecekler vatandaş olmayan yabancılarla vatansızlar olacaktır.

Ülkemizde yabancıların sınır dışı etme ilgi ilgili düzenlemeler Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunda, Pasaport Kanununda, Türk Ceza Kanununda ve Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte yer almıştır. Ancak 11.04.2013 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan ve bir yıl sonra yürürlüğe girecek olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun[3] 124 üncü maddesi 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanunu yürürlükten kaldıracığı gibi, 5682 sayılı Pasaport Kanununun da pek çok maddesinin yürürlüğüne son vereceğinden 11.04.2014 tarihinden sonra geçerli olacak yeni düzenlemelere ağırlık vererek konuyu anlatmaya çalışacağım. Bu ulusal düzenlemelerden başka, Türkiye'nin taraf olduğu iki taraflı milletlerarası sözleşmeler ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Ek Protokolleri, Avrupa İkamet Sözleşmesi, Avrupa Sosyal Şartı, Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair 1951 tarihli Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Cenevre Sözleşmesi) ve Tüm Göçmen İşçilerin ve Aile Fertlerinin Haklarının Korunmasına Dair Sözleşme de konuyu çeşitli boyutlarıyla düzenlemektedir[4].

Pasaport Kanununa göre, pasaportsuz, vesikasız veya usulüne uygun veya muteber olmayan pasaport veya vesikalarla Türkiye sınırlarına gelen yabancılarla aynı Kanunun 8 inci maddesinde 7 bent halinde sıralanan Türkiye girmesi yasak olan yabancılar sınırdan geri çevrilirler. Sınırdan geri çevrilme, sınır dışı etme kavramına dahil bir uygulama değildir.

Halen geçerli olan 5683 Sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanunun 19 uncu maddesine göre, "İçişleri Bakanlığınca memlekette kalması umumi güvenliğe, siyasi ve idari icaplara aykırı sayılan yabancılar verilecek muayyen müddet zarfında Türkiye'den çıkmağa davet olunur. Bu müddetin sonunda Türkiye'yi terk etmeyenler sınır dışı edilebilir" hükmüne yer vermiştir. Görüldüğü gibi yetki İçişleri Bakanlığındadır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre, artık sınır dışı etme kararı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün talimatı üzerine veya resen valiliklerce alınır. Bu nedenle artık İçişleri Bakanlığının yetkisi 11.04.2013 tarihinden sonra olmayacaktır. Bu nedenle tek yetkili makam valiliklerdir.

Sınır Dışı Edilecek Olanlar

Sınır dışı etme ile ilgili olarak kişiler iki ana kategoride değerlendirilmiştir. Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 54 üncü maddesinin ilk fıkrasında sınır dışı edilme zorunluluğu bulunan kişiler 13 bent halinde sayılmıştır. İkinci fıkrasında ise, sınır dışı etme kararı alınabilecekler belirtilmiştir.

A- Aşağıda sayılan yabancılar hakkında sınır dışı etme kararı alınır:

1- Türk Ceza Kanununun 59 uncu maddesi kapsamında sınır dışı edilmesi gerektiği değerlendirilenler

Türk Ceza Kanununun 59 uncu maddesine göre, işlediği suç nedeniyle hapis cezasına mahkûm edilen yabancı, koşullu salıverilmeden yararlandıktan ve her halde cezasının infazı tamamlandıktan sonra, durumu, sınır dışı işlemleriyle ilgili olarak değerlendirilmek üzere derhal İçişleri Bakanlığına bildirilir.

Görüldüğü gibi, Türk Ceza Kanununda yabancıнын doğrudan sınır dışı edilmesi değil, durumu değerlendirilmek üzere bildirileceği yer almaktadır. Diğer bir ifadeyle, değerlendirme sonucu pekala ilgili yabancı sınır dışı edilmeyebilir. Fakat Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunundaki bu hüküm nedeniyle sınır dışı edilmeleri gerekmektedir.

2- Terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi veya destekleyicisi olanlar

Maddede tanımlanan terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi ... vb. olmanın yargı kararıyla belirlenmesi aranmamaktadır. Bu yakıştırma ya da tanımlama pekala herhangi bir kişi ya da kurum tarafından da yapılabilecek ve yabancı sınır dışı edilebilecektir.

Hüküm bu haliyle kişinin hakkında herhangi bir yargı kararı olmaksızın, terör örgütü yöneticisi, üyesi, destekleyicisi veya çıkar amaçlı suç örgütü yöneticisi, üyesi ya da destekleyicisi olduğu varsayılmak suretiyle sınır dışı edileceği anlamına gelmekte ve suçsuzluk karine ilişkin Anayasanın 38 inci maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkına ilişkin 6 ncı maddesi hükümleriyle çelişmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin içtihatlarında sözleşmenin anılan hükmü yorumlanırken, suçsuzluk karinesinin sadece suçlamanın esası hakkında karar verecek olan yargılama makamlarını değil, tüm resmi makamları bağladığı ifade edilerek, kişi hakkındaki suç kovuşturması kesin mahkumiyet kararıyla sonuçlanıncaya kadar kişiye resmi makamlarca suçlu olarak davranılması söz konusu hükmün ihlali olarak değerlendirilmiştir[5].

3- Türkiye'ye giriş, vize ve ikamet izinleri için yapılan işlemlerde gerçek dışı bilgi ve sahte belge kullananlar,

4- Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar,

Bu çerçevede Pasaport Kanununun 8 inci maddesinde Türkiye'ye girmesi yasaklanmış olup, her nasılsa giriş yapmış kişilerden sayılan serseriler ve dilenciler; fahişeler ve kadınları fuhşa sevk ederek geçinmeyi meslek edinenlerle beyaz kadın ticareti yapanlar ve her nevi kaçakçılar ve Türkiye'de kalacaklarını beyan ettikleri müddetçe yaşamalarına ve tekrar gitmelerine yetiyecek paraları bulunmayıp Türkiye'de kendilerini himaye edecek kimseleri bulunduğunu veya Türkiye'de yabancılarla kanunla menedilmemiş işlerden birini tutacaklarını ispat edemeyenler, "Türkiye'de bulunduğu süre zarfında geçimini meşru olmayan yollardan sağlayanlar" olarak kabul edilerek sınır dışı edileceklerdir[6].

5- Kamu düzeni veya kamu güvenliği ya da kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar

Bu bent 11.04.2014'e kadar geçerliliğini koruyacak olan Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkındaki Kanunun 19 uncu maddesindeki memlekette kalması umumi güvenliğe, siyasi ve idari icaplara aykırı sayılan yabancıların sınır dışı edilmesiyle paralel bir düzenlemedir.

6- Vize veya vize muafiyeti süresini on günden fazla aşanlar veya vizesi iptal edilenler

7- İkamet izinleri iptal edilenler

8- İkamet izni bulunup da süresinin sona ermesinden itibaren kabul edilebilir gerekçesi olmadan ikamet izni süresini on günden fazla ihlal edenler

9- Çalışma izni olmadan çalıştığı tespit edilenler

10- Türkiye'ye yasal giriş veya Türkiye'den yasal çıkış hükümlerini ihlal edenler

11- Hakkında Türkiye'ye giriş yasağı bulunmasına rağmen Türkiye'ye geldiği tespit edilenler

12- Uluslararası koruma başvurusu reddedilen, uluslararası korumadan hariçte tutulan, başvurusu kabul edilemez olarak değerlendirilen, başvurusunu geri çeken, başvurusu geri çekilmiş sayılan, uluslararası koruma statüleri sona eren veya iptal edilenlerden haklarında verilen son karardan sonra bu Kanunun diğer hükümlerine göre Türkiye'de kalma hakkı bulunmayanlar

13- İkamet izni uzatma başvuruları reddedilenlerden, on gün içinde Türkiye'den çıkış yapmayanlar

B- Başvuru sahibi veya uluslararası koruma statüsü sahibi kişiler hakkında, sadece ülke güvenliği için tehlike oluşturduklarına dair ciddi emareler bulunduğu veya kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giymeleri durumunda sınır dışı etme kararı alınabilir.

6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 3 üncü maddesinin d bendinde, başvuru sahibinin, uluslararası koruma talebinde bulunan ve henüz başvurusu hakkında son karar verilmemiş kişiyi tanımladığı, açıklanmıştır. İşte hem bu uluslararası koruma talebinde bulunanlarla, hem de talebi olumlu karşılanıp uluslararası koruma statüsü sahibi olan kişiler hakkında, sadece ülke güvenliği için tehlike oluşturduklarına dair ciddi emareler bulunduğu veya kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giymeleri durumunda sınır dışı etme kararı alınabilir.

Kanunun 54 üncü maddesinin 2 nci fıkrasında ifade edilen kişilerin sınır dışı edilmeleri konusunda, yukarıda da ifade edildiği gibi birinci fıkra hükmünden farklı olarak idarenin takdir yetkisi bulunmaktadır ve bu kişiler sadece ülke güvenliği için tehlike oluşturduklarına dair ciddi emareler bulunduğu veya kamu düzeni açısından tehlike oluşturan bir suçtan kesin hüküm giymeleri durumunda, idarenin vereceği karar uyarınca sınır dışı edilebileceklerdir[7]. Madde zorunluluk içermediğinden bu durumların olması halinde dahi, yabancı sınır dışı edilmeyebilecektir.

Sınır Dışı Edilmeyecek Olanlar

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre, vatansızlar da sınır dışı edilebilir. Ancak bunların yabancılardan farklı olarak sınır dışı edilmeleri daha ağır şartlara bağlanmıştır: Vatansızlar, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit oluşturmadıkları sürece sınır dışı edilmezler. Ciddi tehdidin ölçütü olmadığı için, idarenin bu konuda geniş bir takdir yetkininin bulunduğu açıktır.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 55 inci maddesine göre, sınır dışı edilmeyi gerektiren durum olsa bile, yabancının sınır dışı edileceği ülkede ölüm cezasına, işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacağı konusunda ciddi emare bulunursa, sınır dışı edilmeyecektir. Ciddi sağlık sorunları, yaş ve hamilelik durumu nedeniyle seyahat etmesi riskli görülenler de bu durumlarını devamı süresince sınır dışı edilmezler. Bu kapsamda yine, hayati tehlike arz eden hastalıkları için tedavisi devam etmekte iken sınır dışı edileceği ülkede tedavi imkânı bulunmayanlar, mağdur destek sürecinden yararlanmakta olan insan ticareti mağdurları, tedavileri tamamlanincaya kadar, psikolojik, fiziksel veya cinsel şiddet mağdurları da sınır dışı edilmeyeceklerdir. Ancak mazeretleri ortadan kalkan yabancılar, sınır dışı edileceklerdir.

Sınır Dışı Kararı ve Yargı Yolu

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun 56 ncı maddesine göre, sınır dışı etme kararı verilenlere, sınır dışı etme kararında belirtilmek kaydıyla, Türkiye'yi terk edebilmeleri için on beş günden az olmamak üzere otuz güne kadar süre tanınır. Ancak, kaçma ve kaybolma riski bulunanlara, yasal giriş veya yasal çıkış kurallarını ihlal edenlere, sahte belge kullananlara, asılsız belgelerle ikamet izni almaya çalışanlara veya aldığı tespit edilenlere, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlara bu süre tanınmaz.

Sınır dışı etme kararı, gerekçeleriyle birlikte hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancıya veya yasal temsilcisine ya da avukatına tebliğ edilir. Hakkında sınır dışı etme kararı alınan yabancı, bir avukat tarafından temsil edilmiyorsa kendisi veya yasal temsilcisi, kararın sonucu, itiraz usulleri ve

süreleri hakkında bilgilendirilir. Yabancı veya yasal temsilcisi ya da avukatı, sınır dışı etme kararına karşı, kararın tebliğinden itibaren on beş gün içinde idare mahkemesine başvurabilir

Sınır Dışı Kararının Sonuçları

Sınır dışına çıkarılmasına karar verilen yabancıların hem ülkeyi terk etmesi sağlanır hem de belli bir süre Türkiye'ye girmesine izin verilmez.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununa göre, sınır dışı etme kararı alınması hâlinde vizesi iptal edilir, yabancıya kısa dönem ikamet izni, aile ikamet izni, öğrenci ikamet izni verilmez, verilmişse iptal edilir, süresi bitenler uzatılmaz. Bu kapsamda çalışma izninin de doğal olarak geçerliliği kalmayacaktır. Zira ikamet izninin herhangi bir nedenle geçersiz hale gelmesi durumunda çalışma izni geçerliliğini kaybeder.

Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu idari gözetime yer vermiştir.

Kanuna göre, idari gözetim kararı, hakkında sınır dışı etme kararı alınanlardan; kaçma ve kaybolma riski bulunan, Türkiye'ye giriş veya çıkış kurallarını ihlal eden, sahte ya da asılsız belge kullanan, kabul edilebilir bir mazereti olmaksızın Türkiye'den çıkmaları için tanınan sürede çıkmayan, kamu düzeni, kamu güvenliği veya kamu sağlığı açısından tehdit oluşturanlar hakkında valilik tarafından idari gözetim kararı alınır.

Sınır dışı edilecek yabancıların seyahat masrafları kendilerince karşılanır. Bunun mümkün olmaması hâlinde, masrafların eksik kalan kısmı veya tamamı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bütçesinden ödenir. Masraflar geri ödenmediği sürece, yabancıların Türkiye'ye girişine izin verilmeyebilir.

Gerçek veya tüzel kişiler, kalışlarını veya dönüşlerini garanti ettikleri yabancıların sınır dışı edilme masraflarını ödemekle yükümlüdür. Yabancıyı izinsiz çalıştıran işveren veya işveren vekilleri, yabancıların sınır dışı edilme işlemleri konusunda yabancıların ve varsa eş ve çocuklarının konaklama giderlerini, ülkelerine dönmeleri için gerekli masrafları ve gerektiğinde sağlık harcamalarını karşılar.

Sınır dışı etme kararı sonrasında yabancı menşe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir.

Türkiye'den sınır dışı edilen yabancıların Türkiye'ye girişi, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü veya valilikler tarafından yasaklanır. Türkiye'ye giriş yasağının süresi en fazla beş yıldır. Ancak, kamu düzeni veya kamu güvenliği açısından ciddi tehdit bulunması hâlinde bu süre en fazla on yıl daha artırılabilir. Türkiye'yi terke davet edilenlerden, süresi içinde ülkeyi terk edenler hakkında giriş yasağı kararı alınmayabilir. Seyahat masrafları Göç İdaresi Genel Müdürlüğü bütçesinden ödenen yabancılar bu masrafları geri ödenmediği sürece, Türkiye'ye girişine izin verilmeyebilir.

III- SONUÇ

Genel olarak bir yabancıların Türkiye'deki varlığı ya da davranışları onun ülke dışına çıkarılmasını gerektirir.

Yabancıların isteklerine bakılmaksızın ülke dışına çıkarılması olarak ifade edilebilecek sınır dışı etme, temel hak ve özgürlüklerin kısıtlanması anlamına gelmekle birlikte, devletin ülkesel egemenlik yetkisinin doğal bir sonucu olarak kabul edilmektedir[8].

Ülkemizde yabancıların sınır dışı edilmeleri ile ilgili birden çok düzenleme bulunmaktadır. Bu kanunlar, güncel sorunlar ve gelişmeler karşısında yetersiz kaldığından yerine 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununu kabul edilmiştir. Bu Kanun 11.04.2014 tarihinden sonra yürürlüğe girecektir.

Bu Kanuna göre, vatandaşlar sınır dışı edilemez. Sınır dışı edilecek yabancılar genel olarak Türkiye'ye usul ve esaslara aykırı olarak giren, Türkiye'de bulunurken kamu düzenini ciddi ihlal eden, Türkiye'de bulunurken kendisine tanınan müsaadeyi usul ve esas açısından ihlal edenlerdir. Kanun bunu açık bir şekilde saymıştır.

Bir yabancıнын sınır dışı edilmesi için sınır dışı kararının tebliği, yargıya itiraz edebilmesi, bu süreç geçirildikten sonra yabancıнын sınır dışına çıkarılması gerekir. Özel durumu olan yabancılar bu durumun devamı süresince sınır dışı edilmezler. Sınır dışı etme kararı sonrasında yabancı menēe ülkesine veya transit gideceği ülkeye ya da üçüncü bir ülkeye sınır dışı edilebilir.

Sınır dışı edilecek yabancıların seyahat masrafları kendilerince karşılanır. Gerçek veya tüzel kişiler, kalışlarını veya dönüşlerini garanti ettikleri yabancıların sınır dışı edilme masraflarını ödemekle yükümlüdür. Yabancıyı izinsiz çalıştıran işveren veya işveren vekilleri, yabancıнын sınır dışı edilme işlemleri konusunda yabancıнын ve varsa eş ve çocuklarının konaklama giderlerini, ülkelerine dönmeleri için gerekli masrafları ve gerektiğinde sağlık harcamalarını karşılar. Bunun mümkün olmaması hâlinde, masrafların eksik kalan kısmı veya tamamı Göç idaresi Genel Müdürlüğü bütçesinden ödenir. Masraflar geri ödenmediği sürece, yabancıнын Türkiye'ye girişine izin verilmeyebilir.

[1] Rona AYBAY, Yabancılar Hukuku, İstanbul 2005, s.109.

[2] Aydoğan ASAR, Türk Yabancılar Mevzuatında Yabancı ve Hakları, Ankara 2004, s. 265.

[3] "Uluslararası koruma dışında kalan yabancıların ülkeye girişini, ülkede kalışını, ülkeden çıkışını, vize ve ikamet izni işlemlerini, sınır dışı edilmelerini ve Türkiye'de buldukları sürece sahip oldukları hak ve yükümlülüklerini düzenleyen 5682 sayılı Pasaport Kanunu ile 5683 sayılı Yabancıların Türkiye'de İkamet ve Seyahatleri Hakkında Kanun, 1950 tarihli olup, güncel sorunlar ve gelişmeler karşısında yetersiz kalmaktadır. Bunun yanında, uluslararası koruma alanında kanun düzeyinde temel bir düzenleme bulunmamakta, uygulamalar idarî düzenlemeler doğrultusunda yürütölmektedir. Öte yandan, Avrupa Birliği müzakere sürecinde göç konusu "24 üncü Fasıl" kapsamında önemli bir yer tutmaktadır. "2003 tarihli Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı" doğrultusunda hazırlanan İltica ve Göç Ulusal Eylem Planı, Avrupa Birliğine (AB) katılım müzakereleri süresince, Türkiye'nin göç mevzuatı ve sisteminin AB müktesebatıyla uyumlu hâle getirilmesi için yürürlüğe konması gereken hukukî düzenlemeleri, idarî yapılanma ve fizikî alt yapının tamamlanması için alınması gereken tedbirleri ve yatırım projelerini içermektedir" gerekçesiyle Kanun ıkarılmıştır.

[4] Gülüm Bayraktaroğlu ÖZÇELİK, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Hükümleri Uyarınca Yabancıların Türkiye'den Sınır Dışı Edilmesi", Türkiye Barolar Birliği Dergisi, Sayı 108, Yıl:2013, s.213.

[5] ÖZÇELİK, age, s.220.

[6] ÖZÇELİK, age, s.224.

[7] ÖZÇELİK, age, s.232.

[8] Nuray EKŐİ, "İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi Kararlarında Sığınmacı ve Mültecilerin Türkiye'den Sınırdışı Edilmelerini Engelleleyen Haller", İstanbul Barosu Dergisi, 2008, Sayı:82/6, s.2806.